

حقوق زنان چیست؟

روایتی تازه از تاریخ، خطاها و دستاوردها

یه قلم: آناهیتا دی‌پیر

در نخستین قسمت پادکست «حقوق زنان چیست؟» ما کوشیدیم نگاهی انتقادی به تاریخچه جنبش زنان ایران در بستر تحولات سیاسی و اجتماعی بیاندازیم. در این قسمت، ما به سراغ یکی از بحث‌برانگیزترین مقاطع تاریخ معاصر رفتیم، سال ۱۳۵۷ و روزهایی که بسیاری از زنان روشنفکر و مدعی پیشروی اجتماعی، در کنار روح‌الله خمینی قرار گرفتند و خواسته و ناخواسته زمینه‌های استقرار نظامی را فراهم کردند که طی نزدیک به نیم قرن، زنان ایران را با ستمی مضاعف رو به رو ساختند!

ما نشان دادیم که اطاعت بی‌چون و چرای بخشی از زنان و مردان از خمینی و اندیشه‌های واپس‌گرایانه او، به قیمت قربانی شدن آزادی‌های فردی و اجتماعی تمام شد؛ نتیجه‌ای که خود را در دستگیری‌ها، زندان‌ها، شکنجه‌ها و حتی اعدام‌های گسترده‌ی زنان و مردان آزادی‌خواه نشان داد.

اما بحث ما تنها به نقد خطاهای تاریخی محدود نمی‌شود. در این پادکست کوشیده‌ایم تا با بازخوانی مفهوم «حقوق» از منظر فیلسوفان و جامعه‌شناسانی چون وبر، دورکیم و مارکس، نشان دهیم که «حقوق» تعریفی ثابت و جهان‌شمول ندارد؛ بلکه هر اندیشمند و هر ایدئولوژی بر اساس نگاه سیاسی و اجتماعی خود آن را تعریف کرده است.

از نگاه وبر، حقوق تجسم عقلانیت قانونی است؛ برای دورکیم، حقوق مجموعه‌ای از هنجارهای اجتماعی است که رفتار آدمیان را تنظیم می‌کند؛ و برای مارکس، حقوق ابزار طبقه حاکم است برای حفظ منافعش. در این میان، فمینیست‌ها و رهبران جنبش‌های ضدنژادپرستی نیز قرائت‌های خاص خود از حقوق و حقوق بشر ارائه کرده‌اند.

با این حال، و رای همه این تعاریف، یک حقیقت را نمی‌توان انکار کرد. حقوق مدنی و اجتماعی در طول تاریخ، با مبارزه و مقاومت به دست آمده و همواره تابع شرایط زمانی و مکانی تغییر کرده است.

همچنین، مروری بر تاریخچه حقوق زنان در اروپا نشان می‌دهد که برخلاف ادعاهای رایج، این کمونیست‌ها و سوسیالیست‌ها نبودند که بیشترین تلاش را برای کسب حقوق زنان کردند، بلکه زنانی با گرایش به اندیشه‌های نظام سیاسی بورژوازی بودند که پرچمدار این مبارزه شدند.

در ایران نیز از حق رأی و انتخاب شدن گرفته تا حق تحصیل، کار، سفر، آزادی پوشش و امنیت اجتماعی، همه این‌ها نتیجه دهه‌ها سال مبارزه، ایستادگی و فداکاری زنانی است که نه پیرو ایدئولوژی سوسیالیسم و کمونیسم بودند و نه پیرو مکتب شیعیان سیاسی؛ اما همه تلاش و دستاوردهای تاریخی آنها را «اتحاد شوم سرخ و سیاه» در سال ۱۳۵۷ - به ناگهان - به باد داد. دستاوردهایی که پس از حدود نیم قرن مبارزه دختران و زنان و دادن خون‌هایی بسیاری امروزه هنوز نیز زیر سایه حکومت اسلامی همچنان در معرض تهدید و محدودیت قرار دارد.

پادکست «حقوق زنان چیست؟» تلاشی است برای بازاندیشی تاریخ، برای بازشناسی دستاوردها و یادآوری خطاها، تا راه آینده جنبش زنان ایران روشن‌تر شود.